

УДК 72.01

Т. Ф. Панченко*докт. архітектури, професор, завідувач кафедри «Ландшафтна архітектура»
КНУБА***А. В. В'язовска***аспірантка кафедри «Інформаційні технології в архітектурі» КНУБА*

ЛАНДШАФТНІ ПРОБЛЕМИ УРБАНІЗМУ ЯК НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА (ЗРУБІЖНИЙ ДОСВІД)

Анотація: в публікації проаналізовано досвід вивчення навчального курсу «ландшафтний урбанізм» в зарубіжних архітектурних школах. Виявлено основні складові цього курсу: історія і теорія, процеси та методи, реалізація та технічні прийоми ландшафтного урбанізму.

Ключові слова: ландшафт, урбанізм, навчальна програма.

Взаємовідносини процесів урбанізації та екологічного захисту територій, збереження в їх межах ландшафтних комплексів – є однією з проблем у містобудуванні.

Вважається, що саме екологічно орієнтовані ландшафтні засоби можуть вирішити такі загальні урбаністичні проблеми, як: перетворення невикористаних промислових територій на ландшафтні об'єкти; покращення загальної екологічної ситуації збільшенням площ зелених насаджень; перешкоджання "розповзанню" міст (sprawl) створенням приміських та зелених зон навколо них; цільового використання невизначених міських просторів, "порожнеч" у структурі міського середовища як «ландшафтних пауз»; проблеми збереження ідентичності й унікальної природно-ландшафтної індивідуальності міських та інших населених пунктів.

Слід зазначити, що поняття «урбанізм» та «екологія» і зокрема її складова «ландшафт» вступають у складні відносини, зберігаючи кожний своє первинне значення, здатність до взаємообміну. [3]

Необхідність міждисциплінарного підходу до великих міст та агломерацій зазначали вітчизняні науковці КНУБА М. Дьомін, М. Осетрін, А.Осітнянко: «У вирішенні завдань формування таких міських об'єктів, як міста, селища, системи розселення, елементи міського середовища, крім архітекторів-містобудівників, які традиційно очолюють процеси розробки і реалізації містобудівних заходів, все більше беруть участь інженери-планувальники (спеціалісти в галузі транспорту, інженерної підготовки і благоустрою території, озеленення), а також представники суміжних галузей (економісти, соціологи, демографи, екологи, гігієністи, культурологи, історики,

археологи та ін.). ... Такий підхід ґрунтується на особливостях містобудівних об'єктів, які є не тільки складними територіально-планувальними, інженерно-технічними, технологічними системами, але являють собою також складні територіально-виробничі, економічні комплекси, що вимагає підвищеної відповідальності до комплектації розробників проектно-планувальної документації та спеціалістів, які здійснюють процеси реалізації містобудівних рішень в органах місцевого самоврядування та в державних установах. Разом з тим ці особливості містобудівних систем недостатньо враховуються в процесі підготовки спеціалістів-містобудівників». [1, с. 32-33]

Метою даної публікації є аналіз курсу ландшафтного урбанізму в зарубіжних вищих навчальних закладах та виявлення можливостей використання закордонного досвіду в сучасній українській архітектурній освіті. Один із засновників теорії «ландшафтний урбанізм», Джеймс Корнер (професор кафедри ландшафтно-архітектури школи дизайну в університеті Пенсильванії, США) також зазначає необхідність підготовки спеціалістів з цієї дисципліни, які мають бути не тільки технічно обізнаними в проектуванні, але й готовими до міждисциплінарного мислення. [4] «Методологія ландшафтного урбанізму мультідисциплінарна за визначенням. Розвиваючись із спадщини ландшафтного дизайну для розуміння складності сучасної міської динаміки, поєднує знання та методи різних дисциплін, таких як проектування навколишнього середовища, міське планування, ландшафтна екологія, розвиток промисловості та архітектури». [2]

Розглянемо особливості курсу ландшафтного урбанізму на прикладах школи архітектури та містобудування Массачусетського технологічного інституту (Кембридж, США); Школи архітектури Архітектурної Асоціації (Лондон, Великобританія); Університету Кінгстон (Лондон, Великобританія) та Університету Нотр-Дам (Ліван). В усіх зазначених закладах метою вивчення цього курсу є здобуття кваліфікації магістра архітектури в галузі ландшафтного урбанізму. Термін навчання складає два роки.

Структура курсу. Курс ландшафтного урбанізму концентрується в межах трьох напрямків: ландшафтна архітектура (Landscape Architecture), міське проектування (Urban Design) та планування навколишнього середовища (Environmental Planning). [5]

Цікавим є підхід до вивчення цього курсу в Школі архітектури Архітектурної Асоціації в Лондоні. Навчальний процес будується на базі вивчення реальної ситуації на прикладі Китаю та його високоефективному економічному розвитку, що обумовило масову міграцію населення із сільської місцевості в міста та прискорення процесів урбанізації, в результаті чого виникла велика кількість нових міст. Згідно прогнозів їх чисельність збільшиться до 2020 року до 400 нових міст. Ареалами урбаністичного розвитку мають стати міські агломерації дельти ріки Янцзи – включно із Шанхаєм, Наньцином, Ханчжоу, Суджоу, Нінбо. Навчальний курс охоплює три еталонні проблеми [6]:

1. *Проблема «метаболічного» (обмінного) рурбанізму:* виникнення міських селищ, де міські та сільські процеси землекористування поєднані та наявність можливостей, для розвитку індустріальної екології;
2. *Проблема «тактичного» опору:* вирішення протиріч в місцях, де ідеї генерального плану не реалізуються у зв'язку із виникненням міських ядер, що утворюються стихійно, та виявлення помилкових напрямів цієї динаміки;
3. *Проблема «матеріальної» індивідуальності:* забезпечення системи проектування і забудови нових міст з метою створення «індивідуального образу» з використанням елементів національної азійської або західної архітектури.

Програма курсу. Предмети, що вивчаються в зарубіжних школах в рамках курсу «ландшафтний урбанізм» можна поділити на три групи. Це історія і теорія; процеси і методи; реалізація та технічні прийоми ландшафтного урбанізму.

Історія і теорія ландшафтного урбанізму охоплює вивчення таких аспектів:

- *Ландшафт та урбанізм.* Вивчаються стосунки між ландшафтом і урбанізмом, а також теорії, практики і роботи в галузі ландшафтного урбанізму;

розглядаються аспекти переосмислення ролі ландшафту в процесах урбанізації. [7]

- *Міста як об'єкти урбанізації.* Вивчаються форми та особливості міст та їх угруповань (агломерацій, мегаполісів, конурбацій тощо), які можуть приймати поселення у процесі урбанізації; наводяться приклади різних теорій формування міст; аналізується їх соціальна, планувальна та технічна структура; особливості містобудівного проектування. [7]

- *Природа та дизайн міста.* Вивчається міське середовище як природний феномен, використання засобів покращення його виразності, визначення місць особливої міської активності; розглядаються ідеї впливу природи на спосіб сприйняття, проектування, забудови та управління міст, на взаємодію природних процесів та форм міста, а також наслідків цієї взаємодії. [7]

- *Ландшафт та збереження міської спадщини.* Предмет зосереджується на питаннях типології ландшафтів, спадщини культурних ландшафтів; викладається теорія та практика збереження міської та ландшафтної спадщини, не обмежуючись окремими пам'ятками, а також міські екологічні проекти. [5,7]

- *Екологічні, естетичні та культурологічні аспекти.* Наводиться практика екологічного дизайну та планування ландшафтів формування просторової структури ландшафтів в зонах урбанізації; вивчаються основи екології та збереження навколишнього середовища. [5,6]

Процеси та методи ландшафтного урбанізму охоплюють проблеми: формування політики управління екосистемами і практику відновлення забруднених територій, використання та охорону водних ресурсів, раціональне освоєння та збереження прибережних територій та багато інших аспектів територіального планування в ареалах урбанізації.

Реалізація та технічні прийоми у процесі викладання курсу «ландшафтний урбанізм» включають широкий арсенал засобів: фотографування елементів міського ландшафту як учбовий спосіб їх візуального дослідження та отримання інформації для проектування; проектування ландшафтів за допомогою ГІС, лабораторне вивчення природних систем, представлених в сучасних географічних інформаційних системах, а також проектних прийомів сучасної практики; вивчення законодавчих основ дизайну та планування природоохоронних об'єктів приватного та суспільного землекористування; проведення семінарів, спрямованих на розвиток здатності студентів отримувати галузеву інформацію, розшифровувати, синтезувати та системно обробляти в індексні моделі (у програмах Maya, Rhino, Land-desktop и Space Syntax) та вивчення цифрових технологій для подолання традиційного двомірного читання міста (Digitally Fabricated Cities). [5,7]

Результатом навчального курсу відповідно до програми, яка охоплює широкий спектр предметів, є захист студентами магістерського диплому, у вигляді проектної або наукової роботи.

Наведений зарубіжний досвід змісту та структури курсу «ландшафтного урбанізму», який викладається у вищезгаданих університетах, може бути частково адаптований у навчальних програмах закладів української архітектурної освіти. Зокрема на базі архітектурного факультету КНУБА гіпотетично, з урахуванням предметів, що вже викладаються на кафедрах «Теорії архітектури», «Містобудування», «Дизайну архітектурного середовища», «Ландшафтної архітектури» - доцільно було би створити додатково новий курс «Ландшафтні проблеми урбанізму», за обсягом предметів наближений до зарубіжних аналогів.

Список літератури:

1. М. Дьомін, М. Осетрін, А. Осітнянко. «Інженерні та архітектурні проблеми управління розвитком містобудівних систем»//Досвід та перспективи розвитку міст України. Підготовка архітекторів містобудівної спеціальності:Зб. наук. праць. – Вип.6/Відп. ред. Ю.М. Білоконь. – К.:Ін-т «ДІПРОМІСТО», 2004. – 184с.
2. Architectural Association School of Architecture. “Graduate Design: Landscape Urbanism”//www.aaschool.ac.uk/graduate/lu.shtm
3. Corner James. Terra Fluxus.//The Landscape Urbanism Reader/ Charles Waldheim, editor. – 1st ed., - New York: Princeton Architectural Press, 2006.
4. Landscape Urbanism. Interview with James Corner. Estonian Architectural Review//www.solness.ee
5. <http://www.ndu.edu.lb/academics/faad/archdep/malandscape.htm>
6. <http://www.aaschool.ac.uk/STUDY/GRADUATE/landscapeurbanism.php>
7. <http://web.mit.edu/landscapeurbanism/index.html>

Аннотация

В публикации проанализирован опыт изучения учебного курса «ландшафтный урбанизм» в иностранных архитектурных школах. Выявлены основные составляющие: история и теория, процессы и методы, реализация и технические приемы ландшафтного урбанизма.

Ключевые слова: ландшафт, урбанизм, учебный курс.

Abstract

The practice of educational course “Landscape Urbanism” at foreign architectural schools has been analyzed in the article. The main parts such as history and theory, processes and methods, realization and techniques have been derived.

Key words: landscape, urbanism, study program.